DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.4(149).13
УДК: 378.147:796.071.4

Забора А. В.,
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, професор кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 (превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
Замрозевич-Шадріна С. Р.,
доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Колєсніков В. В.
заслужений тренер України, старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 (превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
Хацаюк О. В.,
магістр, заслужений тренер України, старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 (превентивної діяльності)
Харківського національного університету внутрішніх справ,
Павлов Р. В.,
старший викладач кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 (превентивної діяльності) Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОГО АРСЕНАЛУ СПОРТСМЕНІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ В БОРОТЬБІ САМБО

Враховуючи результати моніторингу Інтернет-ресурсів, аналізу науково-методичної, спеціальної та довідкової літератури, встановлено, що питанням порівняльного аналітико-статистичного аналізу техніко-тактичного арсеналу самбістів (чоловіків та жінок) високої кваліфікації за підсумками їхньої участі в Чемпіонаті світу з боротьби самбо 2021 року (м. Ташкент, Узбекистан), попередніх змаганнях найвищого рангу – присвячено недостатню кількість науково-методичних праць, що потребує подальших досліджень та підкреслює актуальність і практичну складову обраного напряму наукової розвідки.

Головною метою дослідження є проведення порівняльного аналізу техніко-тактичного арсеналу висококваліфікованих спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо (спортивний розділ) чемпіонів та призерів Чемпіонату світу з боротьби самбо 2021 року (м. Ташкент, Узбекистан). В процесі дослідно-аналітичної роботи використані наступні методи: абстракції, біомеханічного аналізу, вимірювання, відеоаналізу, експертного оцінювання, опитування, порівняння, спостереження тощо.

Відповідно до отриманих результатів встановлено, що домінуючими показниками всебічної підготовленості спортсменів, які спеціалізуються в самбо (чоловіків та жінок, спортивний розділ) є: показники їхньої активності та ефективності змагальних дій; різноманіття техніко-тактичного арсеналу, а також показники підсистеми біологічного контролю борців і борчинь досліджуваної категорії (динамічне та ефективне прискорення загального центру маси та його біоланок, амплітуда та частота кидків, вибухова сила окремих м'язів, позитивні кутові переміщення в суглобах, сила та швидкість виконання техніко-тактичних дій і комбінацій тощо).

В результаті теоретичного дослідження членами науково-дослідної групи проведено порівняльний аналіз техніко-тактичного арсеналу висококваліфікованих спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо (спортивний розділ) чемпіонів та призерів Чемпіонату світу – 2021 року з боротьби самбо (м. Ташкент, Узбекистан). Тренерам збірних команд областей України з боротьби самбо рекомендується внести зміни у плани багаторічної підготовки самбістів та самбісток високої кваліфікації, а саме: розробити алгоритми розширення техніко-тактичних комбінацій борців і борчинь у стійці; здійснити пошук та апробацію оптимальних моделей удосконалення техніки і тактики застосування больових прийомів (на руки та ноги) після кидків та утримань різними способами; під час навчально-тренувального процесу систематично та раціонально використовувати засоби суміжного тренінгу з метою підвищення спеціальної витривалості; впроваджувати в систему багаторічної підготовки одноборців сучасні технології, які сприяють формуванню тактильної чутливості та уміння контролювати психофізичний стан одноборців упродовж змагальної сутички, тощо.

Ключові слова: *аналітика, боротьба самбо, висока кваліфікація, гендерний аспект, одноборці, порівняльна характеристика, статистичний аналіз, світовий рейтинг, технічна підготовленість, чемпіонат світу.*

Zabora A., Zamrozevych-Shadrina S., Koliesnikov V., Khatsaiuk O., Pavlov R. Features of the technical and tactical arsenal of highly qualified athletes who specialize in Sambo wrestling. *Taking into account the results of monitoring Internet resources, analysis of scientific and methodological, special and reference literature, it is established, on the issue of comparative analytical and statistical analysis of technical and tactical arsenal of sambo wrestlers (men and women) based on the results of their participation in the 2021 World Sambo Championship (Tashkent, Uzbekistan), previous competitions of the highest rank – insufficient number of scientific and methodical works is devoted, which requires further research and emphasizes the relevance and practical component of the chosen direction of scientific research.*

The main purpose of the research is to conduct a comparative analysis of the technical and tactical arsenal of highly

qualified athletes (men and women), specializing in sambo wrestling (sports section) champions and winners of the 2021 World Sambo Wrestling Championship (Tashkent, Uzbekistan). The following methods were used in the process of research and analytical work: abstraction, biomechanical analy sis, measurement, video analysis, expert evaluation, survey, comparison, observation, etc.

According to the obtained results, it is established that the dominant indicators of comprehensive training of athletes specializing in sambo (men and women, sports section) are: indicators of their activity and effectiveness of competitive actions; diversity of technical and tactical arsenal, as well as indicators of the subsystem of biological control of fighters (men and women) of the studied category (dynamic and effective acceleration of the general center of mass and its bio links, amplitude and frequency of throws, explosive power of individual muscles, positive angular displacements in the joints, strength and speed of technical and tactical actions and combinations, etc.).

As a result of theoretical research, members of the research group conducted a comparative analysis of the technical and tactical arsenal of highly qualified athletes (men and women), specializing in sambo (sports section) champions and winners of the 2021 World Sambo Championship (Tashkent, Uzbekistan). The coaches of the national teams of the regions of Ukraine in the fight against sambo are recommended to make changes to the plans for long-term training of sambo wrestlers (men and women of high qualification, namely: to develop algorithms for expanding technical and tactical combinations of wrestlers in the rack; to search for and test the optimal models for improving the technique and tactics of pain techniques (on the arms and legs) after throws and holds in different ways; during the training process to systematically and rationally use the tools of related training in order to increase special endurance; to introduce into the system of long-term training of wrestlers modern technologies that promote the formation of tactile sensitivity and the ability to control the psychophysical condition of wrestlers during a competitive fight, etc.

Keywords: *analytics, Sambo wrestling, high qualification, gender aspect, wrestlers, comparative characteristics, statistical analysis, world rating, technical readiness, world championship*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Враховуючи результати низки теоретичних та емпіричних досліджень провідних фахівців одноборств (К. Ананченка, С. Лещені, О. Марухненка, І. Мацая, А. Пирога, В. Рогача, В. Савінова, М. Хасанова), на сьогодні боротьба самбо є достатньо популярним, а також прикладним видом спорту. Необхідно також зауважити, що боротьба самбо (спортивний та бойовий розділи, пляжне самбо) культивується на всіх континентах. Неодмінною ознакою популярності боротьби самбо є значна кількість глядачів, а також прогресуюче збільшення кількості учасників змагань на чемпіонатах континентів, а також світу.

Аналіз виступу провідних українських самбістів (чоловіків та жінок), членів збірної команди України: Ю. Гребеножко, Я. Давидчука, Г. Ковальської, А. Комович, О. Моісєєва, Р. Труша на чемпіонатах Європи, світу й інших змаганнях найвищих рангів упродовж останніх 2 років, свідчить про те, що наявні програми їхньої багаторічної підготовки не в повній мірі відповідають реаліям сьогодення. Це у свою чергу потребує розроблення сучасних та дієвих педагогічних моделей (технологій, педагогічних умов, методик) тощо, які сприятимуть успішній їхній змагальній діяльності.

Відповідно до результатів попереднього аналізу спеціальної науково-методичної та довідкової літератури у обраному напрямі наукової розвідки [1, 3, 8, 11, 16] вважаємо, що на сьогодні це можливо здійснити за умови здійснення порівняльного аналізу техніко-тактичного арсеналу висококваліфікованих спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо продемонстрованих ними на змаганнях найвищих рангів.

Аналізуючи результати про кількісні, а також якісні показники техніко-тактичного арсеналу (всебічної підготовленості) самбістів та самбісток високої кваліфікації можливим є внесення коректив у діючі програми їхньої багаторічної підготовки, що сприятиме підвищенні результативності та забезпечить підвищення престижу українського самбо (іміджу України) на світовій арені.

Дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи: кафедри тактичної та спеціальної фізичної підготовки факультету №3 (превентивної діяльності) Харківського національного університету внутрішніх справ, а також профільних кафедр закладів вищої освіти відповідно до договорів про міжкафедральну співпрацю (ініціативний науковий проєкт «Статистика Самбо»; 2021-2022 р.р.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій (1 етап дослідження, січень-липень 2021 р.) у обраному напрямі наукової розвідки дозволив визначити низку учених: Р. Троня [1], О. Хацаюка, Б. Кіндзера, О. Пришву, А. Івченко, С. Кулібабу, О. Кусовську [2], П. Рибалку, О. Хоменка, В. Жукова, С. Чередніченка, А. Леоненка [3], О. Солодку, В. Осіпова, Л. Томіч, В. Гнатюка, О. Кусовську, Д. Кулакова [4], які у своїх працях висвітлили актуальні питання організації системи багаторічної підготовки спортсменів, які спеціалізуються в боротьбі самбо та інших видах спортивної боротьби.

Достатньо інформативними, виконаними на високому науково-методичному рівні є роботи: А. Пістуна [5], О. Хацаюка, Д. Каратаєвої [6], Б. Кіндзера, Н. Бабич, Р. Сіренко, І. Рибчича, І. Ільницького, Н. Петренко [7], С. Лазоренка, А. Панчук, І. Панчука, С. Лазоренка (мол.), Є. Кравчука, А. Посипайка, М. Данилюка [8], у яких надано методологію та розкриті основні етапи формування техніко-тактичного арсеналу одноборців різних вікових груп та вагових категорій.

Необхідно також підкреслити, що в роботах провідних учених (практиків), які займаються проблематикою одноборств: В. Сазонова [9], S. Da, B. Ide, M. Moura Simim, M. Marocolo, G. Mota [10], Б. Кіндзера, Н. Партико, О. Хуртенко, К. Березяк, О. Пришви, О. Нестерова [11], J. Suzic Lazic, M. Dekleva, I. Soldatovic, R. Leischik, S. Suzic, D. Radovanovic, B. Djuric, D. Nesic, M. Lazic, S. Mazic [12] – визначаються ключові закономірності, які забезпечують високу результативність спортсменів-одноборців під час їхньої участі у змаганнях найвищих рангів.

Окремі питання аналітичного огляду виступу висококваліфікованих одноборців (чоловічої та жіночої статі), які

спеціалізуються в спортивних видах боротьби за підсумками їхньої участі у змаганнях найвищих рангів викладені у наукових працях: А. Дяченко, І. Райтаровської [13], Ю. Паламарчук, О. Солодкої, О. Кусовської, П. Мамотько, Г. Гавриша, Р. Кохановського [14], О. Хацаюка, О. Солодкої, О. Суровова, Н. Партико, О. Полякова, О. Кусовської, Є. Лозового, Ю. Белошенка [15], І. Ковальова, С. Ільченко, С. Замрозевич-Шадріної, А. Дяченко, Т. Людовик, А. Антонюка [16]. Варто зауважити, що проміжні наукові результати проведеної попередньої дослідно-аналітичної роботи зазначеними вище ученими і практиками є корисними для досягнення поставлених перед нами завдань на подальших етапах теоретичного дослідження.

Надалі, членами науково-дослідної групи: А. Забора, С. Замрозевич-Шадріна, В. Колєсніков, О. Хацаюк, Р. Павлов (провідні учені та практики у обраному напрямі наукової розвідки) – проведено аналіз протоколів змагань найвищих рангів за участю самбістів та самбісток високої кваліфікації, а також здійснено підбір необхідного відеоматеріалу їхніх змагальних сутичок за 2019-2021 р.р. Крім вище переліченого, членами зазначеної вище науково-дослідної групи (НДГ) здійснено систематизацію, а також архівацію офіційних протоколів (відеоматеріалів) результатів виступу спортсменів високої кваліфікації (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо, чемпіонів та призерів «ЧС – 2021». Враховуючи результати аналізу науково-методичної, спеціальної та довідкової літератури (моніторингу Інтернет-ресурсів), членами НДГ встановлено, що питанням порівняльного аналітико-статистичного аналізу техніко-тактичного арсеналу самбістів (чоловіків та жінок) високої кваліфікації за підсумками їхньої участі в Чемпіонаті світу з боротьби самбо 2021 року (м. Ташкент, Узбекистан), попередніх змаганнях найвищого рангу – присвячено недостатню кількість науково-методичних праць, що потребує подальших досліджень та підкреслює актуальність і практичну складову обраного напряму наукової розвідки.

Мета статті. Головною метою дослідження є проведення порівняльного аналізу техніко-тактичного арсеналу висококваліфікованих спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо (спортивний розділ) чемпіонів та призерів Чемпіонату світу з боротьби самбо 2021 року (м. Ташкент, Узбекистан).

Для досягнення мети дослідження планувалося вирішити наступні завдання:

- провести аналіз науково-методичної та спеціальної літератури у напрямі організації системи багаторічної підготовки спортсменів, які спеціалізуються в боротьбі самбо (інших видах спортивної боротьби);
- здійснити моніторинг Інтернет-джерел (аналіз спеціальної та довідкової літератури) у напрямі особливостей формування техніко-тактичного арсеналу спортсменів, які спеціалізуються в одноборствах;
- визначити ключові закономірності, які забезпечують високу результативність одноборців під час їхньої участі у змаганнях найвищих рангів.

Методи дослідження. В процесі дослідно-аналітичної роботи використані наступні методи (на теоретичному рівні): абстракції, біомеханічного аналізу, вимірювання, відеоаналізу, експертного оцінювання, опитування, порівняння, спостереження тощо. Варто зауважити, що на всіх етапах (блоках) дослідження враховувався особистий досвід багаторічної підготовки спортсменів високої кваліфікації, які спеціалізуються в одноборствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі відпрацювання завдань передбачених другим етапом теоретичного дослідження (серпень-листопад 2021 р.), членами НДГ сумісно із співвиконавцями (І. Ковальов, С. Ільченко, А. Дяченко, Т. Людовик, А. Антонюк, О. Пришва, Д. Драгунов, М. Голубничий, С. Кулібаба, Л. Мичковська), в межах сумісного наукового проєкту «Статистика Самбо» (2021-2022 р.р.) проведено відеоаналіз змагальних сутичок самбістів високої кваліфікації (чоловіків та жінок ТОП-5 світового рейтингу), учасників та учасниць Чемпіонату світу – 2021 року у м. Ташкент, Узбекистан (надалі «ЧС – 2021»). Відповідно до отриманих результатів [15, 16], членами НДГ визначені індивідуальні особливості техніко-тактичного арсеналу спортсменів, чемпіонів та призерів (чоловіків та жінок) зазначених вище змагань найвищого рангу з боротьби самбо.

Аналізуючи офіційні протоколи [17] зазначених вище змагань найвищого рангу, у загальному медальному заліку І загальнокомандне місце виборола збірна команда Всеросійської федерації самбо, у свою чергу ІІ загальнокомандне місце посіла збірна команда Узбекистану і ІІІ загальнокомандне місце здобула збірна команда Білорусі (у табл. 1 надано результати командної боротьби серед чоловіків та жінок [17], спортивний та бойовий розділи). Необхідно підкреслити, що вперше зазначений вище чемпіонат світу з боротьби самбо відбувся за оновленими правилами, які передбачали розподіл учасників та учасниць змагань найвищого рівня на 7 вагових категорій. Крім цього, у «Правила змагань» були внесені зміни, що забезпечило видовищність змагальних сутичок, а також сприяло підвищенню популяризації боротьби самбо в світі.

Таблиця 1

Результати виступу «Топ-5» збірних команд, які прийняли участь у Чемпіонаті світу 2021 року з боротьби самбо (м. Ташкент)

Місце	Країна (окрема федерація)	Загальна кількість нагород			Загальна кількість здобутих медалей
		«золото»	«срібло»	«бронза»	
I	Всеросійська федерація самбо	8	6	4	18
II	Узбекистан	3	5	3	11
III	Білорусь	3	-	5	8
IV	Казахстан	2	3	5	10
V	Україна	2	3	3	8

Примітка: проаналізовано загальну кількість медалей у спортивному та бойовому розділі; під час визначення загального місця членами суддівської колегії враховано якісні характеристики здобутих медалей; під час визначення загальнокомандного місця використано офіційні протоколи «ЧС-2021» з боротьби самбо (спортивний розділ) [17].

Важливим є й той факт, що у зазначених вище змаганнях прийняли участь самбісти та самбістки із 5 континентів (13 країн світу), загальна кількість учасників яких склала 237 осіб, з-них: 133 – чоловіків та 104 – жінок. Збірна команда України в «ЧС – 2021» з боротьби самбо посіла 5 загальнокомандне місце [17] (див. табл. 2).

У динаміці 3 етапу теоретичного дослідження (грудень 2021 – квітень 2022 р.р.), членами НДГ проведено порівняльний аналіз техніко-тактичного арсеналу висококваліфікованих спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо (спортивний розділ) чемпіонів та призерів «ЧС – 2021» (див. табл. 3).

Враховуючи отримані результати, членами НДГ встановлено, що найбільш технічним самбістом на сьогодні є NEKHIITBAATAR Bayarmaa (UZB, здобув «золоту» нагороду у ваговій категорії до 88 кг). У свою чергу, найкращою самбісткою за вказаними вище критеріями визнано NEKHIITBAATAR Bayarmaa (MGL, виборола «срібну» нагороду у ваговій категорії до 54 кг).

У часовому просторі, найшвидшими самбістами серед чоловіків, які витратили по 0,12 сек для досягнення перемоги над суперниками визначено: ALLABERDYYEV Nedir (TKM, здобув «бронзову» нагороду у ваговій категорії до 79 кг) та DAVYDCHUK Yaroslav (UKR, виборов «бронзову» нагороду у ваговій категорії до 98 кг). Необхідно підкреслити, що серед жінок, найшвидшою самбісткою (витратила 0,19 сек для досягнення перемоги над суперницею) визнана – MATSKO Tatsiana (BLR, здобула «золоту» нагороду у ваговій категорії до 59 кг).

Таблиця 2

Результати виступів членів збірної команди України з боротьби самбо (чоловіків та жінок) у «ЧС-2021»

№ з/п	Ім'я (ініціали) та прізвище самбістів	Стать (жін., чол.)	Вагова категорія	Зайняте місце
1.	М. Буйок	жін.	до 50 кг	9
2.	Х. Бондар	жін.	до 54 кг	9
3.	А. Шевченко	жін.	до 59 кг	9
4.	Ю. Гребеножко	жін.	до 65 кг	1
5.	Н. Смаль	жін.	до 72 кг	9
6.	Г. Ковальська	жін.	до 80 кг	2
7.	А. Комович	жін.	+ 80 кг	2
8.	М. Белевцов	чол.	до 58 кг	9
9.	Ю. Яремчук	чол.	до 64 кг	9
10.	К. Мельниченко	чол.	до 71 кг	9
11.	М. Свідрак	чол.	до 79 кг	9
12.	Д. Стеценко	чол.	до 88 кг	3
13.	Я. Давидчук	чол.	до 98 кг	3
14.	О. Моісеєв	чол.	+ 98 кг	2

Заслуговують уваги також самбісти, а також самбістки, які відповідно до офіційних протоколів «ЧС – 2021» [17] провели на борцівському килимі найбільше часу. Так серед чоловіків найбільше часу 21 хв 04 сек (за сумарними часовими показниками упродовж 5 сутичок) для здобуття «бронзової» нагороди витратив SAYAPIN Uladzislau (BLR, вагова категорія до 71 кг). Серед жінок, найдовше по часу 22 хв 13 сек упродовж 5 сутичок знаходилася на борцівському килимі самбістка DAVLATOVA Sabina (UZB, виборола «срібну» нагороду у ваговій категорії до 50 кг).

Таблиця 3

Порівняльний аналіз ефективності техніко-тактичного арсеналу висококваліфікованих спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо чемпіонів та призерів «ЧС – 2021»

Вагові категорії (чол., жін.)	Техніко-тактичні характеристики							
	Заг. к-сть учасн.	оц. 4 бал.	оц. 2 бал.	оц. 1 бал.	к-сть ут-рим.	к-сть бол. прий.	к-сть провед. сутич.	заг.час сутички (год., хв, сек)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
до 58 кг чол.	15	6	4	5	3	2	13	00:59:12
до 50 кг жін.	17	2	5	9	1	4	17	01:12:42
Різниця (< , >)	<2	4>	<1	<4	2>	<2	<4	<00:53:30
до 64 кг чол.	20	10	3	4	4	3	14	00:52:30
до 54 кг жін.	11	5	8	6	3	8	12	00:54:13
Різниця (< , >)	9>	5>	<5	<2	1>	<5	2>	<00:01:43
до 71 кг чол.	22	4	9	2	1	1	11	01:05:52
до 59 кг жін.	20	6	-	6	-	9	13	00:45:11
Різниця (< , >)	2>	<2	9>	<4	1>	<8	<2	>00:20:41
до 79 кг чол.	21	10	4	4	1	3	15	00:58:13
до 65 кг жін.	16	7	5	6	2	2	15	01:07:43
Різниця (< , >)	5>	3>	<1	<2	<1	1>	15=15	<00:09:30
до 88 кг чол.	24	13	6	6	4	4	16	00:51:23
до 72 кг жін.	15	8	7	5	2	4	16	00:57:11
Різниця (< , >)	9>	5>	<1	1>	2>	4=4	16=16	<00:05:48
до 98 кг чол.	15	4	6	4	1	2	14	00:59:23

до 80 кг жін.	11	9	7	6	1	3	13	00:43:08
Різниця (< , >)	4>	<5	<1	<2	1=1	<1	1>	>00:16:15
понад 98 кг чол.	16	6	5	4	1	3	14	01:03:10
понад 80 кг жін.	14	10	3	3	-	6	14	00:44:01
Різниця (< , >)	2>	<4	2>	1>	1>	<3	14=14	>00:19:09

І навпаки, найменше змагальних сутичок (2 сутички) упродовж зазначеного вище чемпіонату світу провів RAIYMKULOV Bolatbek (KAZ, виборов «бронзову» нагороду у ваговій категорії до 58 кг). Серед самбісток найменше сутичок (по 2) за період «ЧС – 2021» провели спортсменки: ZHARSKAYA Marina (BLR, виборола «бронзову» нагороду у ваговій категорії до 54 кг) та ALTANGEREL Boldoo (MGL, «бронзова» нагорода у ваговій категорії до 59 кг).

Необхідно підкреслити, що найбільше зауважень (попереджень) за порушення правил змагань отримав самбіст ERNAZAROV Sarbon (UZB, вагова категорія до 71 кг, дискваліфікований під час фінальної сутички). Серед самбісток за вказаними вище показниками «відзначилася» спортсменка KHOMIACHKOVA Anastasiia (RSF, виборола «бронзову» нагороду у ваговій категорії до 72 кг). Ефективність техніко-тактичного арсеналу висококваліфікованих спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо (спортивний розділ) чемпіонів та призерів «ЧС – 2021» наведено на рис. 1.

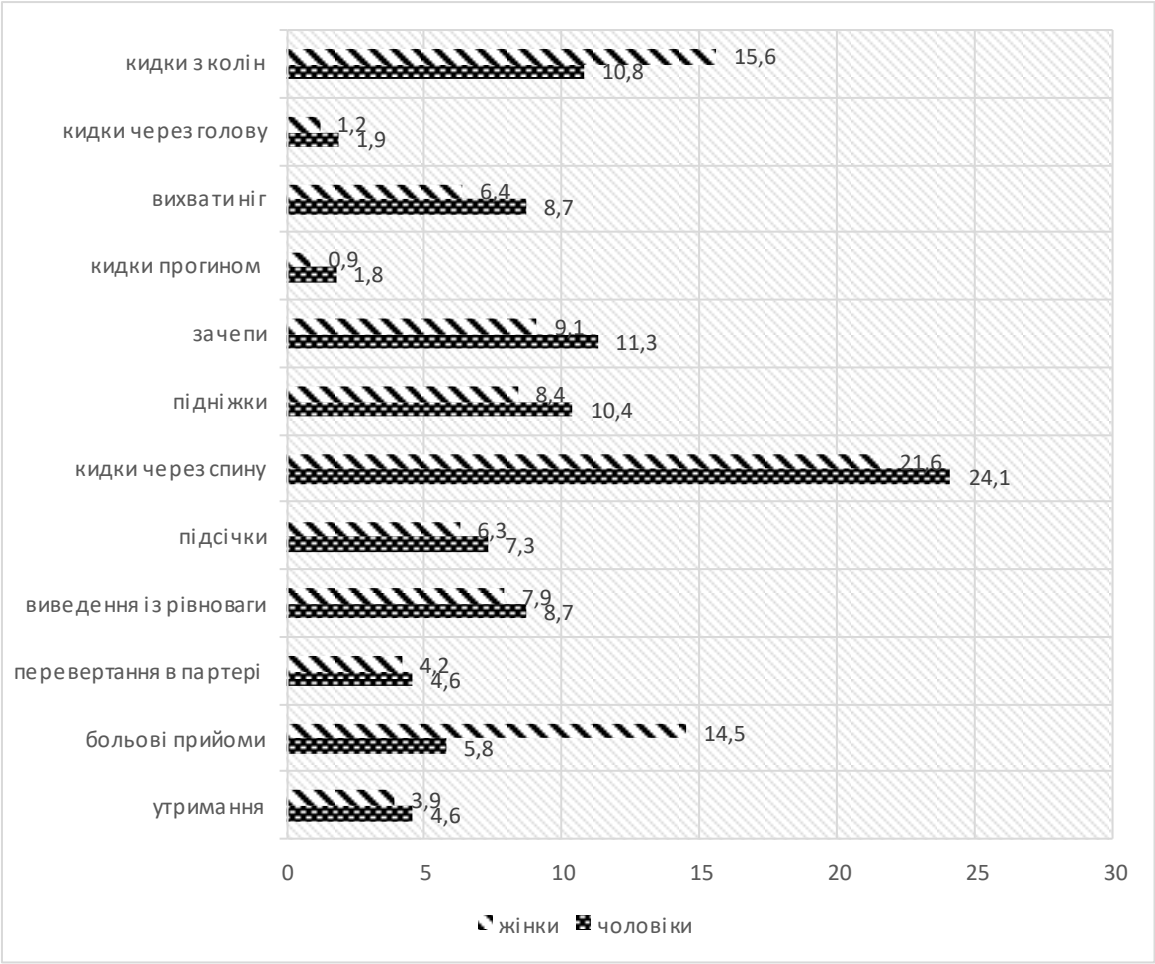

Рис. 1. Найбільш ефективні технічні дії досліджуваних самбістів та самбісток високої кваліфікації (у %) під час їхньої участі в «ЧС – 2021»

Враховуючи отримані результати встановлено, що домінуючими показниками всебічної підготовленості спортсменів, які спеціалізуються в самбо (чоловіків та жінок, спортивний розділ) є: показники їхньої активності та ефективності змагальних дій; різноманіття техніко-тактичного арсеналу, а також показники підсистеми біологічного контролю борців досліджуваної категорії (динамічне та ефективне прискорення загального центру маси та його біоланок, амплітуда та частота кидків, вибухова сила окремих м'язів, позитивні кутові переміщення в суглобах, сила та швидкість виконання техніко-тактичних дій і комбінацій тощо).

Отже, поставлені перед нам завдання виконані, а головна мета дослідження досягнута.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. В результаті теоретичного дослідження членами НДГ проведено порівняльний аналіз техніко-тактичного арсеналу висококваліфікованих спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо (спортивний розділ) чемпіонів та призерів Чемпіонату світу – 2021 року з боротьби самбо (м. Ташкент, Узбекистан). Тренерам збірних команд областей України з боротьби самбо (спортивний розділ) отримані аналітико-статистичні матеріали (результати) рекомендується прийняти до уваги.

Доцільним також є внесення змін у плани багаторічної підготовки самбістів та самбісток високої кваліфікації, а саме: розроблення алгоритмів розширення техніко-тактичних комбінацій борців і борчинь у стійці; здійснення пошуку та апробація оптимальних моделей удосконалення техніки і тактики застосування больових прийомів (на руки та ноги) після кидків та утримань різними способами; використання в системі багаторічної підготовки одноборців досліджуваної категорії засобів суміжного тренінгу (з метою підвищення спеціальної витривалості); розроблення та апробація ефективних технологій, які сприяють формуванню тактильної чутливості та умінню контролювати психофізичний стан одноборців упродовж змагальної сутички, тощо.

Результати дослідження впроваджені у систему багаторічної підготовки спортсменів (чоловіків та жінок), які спеціалізуються в боротьбі самбо (спортивний розділ): Івано-Франківської, Дніпропетровської та Харківської областей. Перспективи подальших наукових розвідок у обраному напрямі передбачають розроблення індивідуальних планів підтримання оптимальної спортивної форми одноборцями високої кваліфікації в умовах воєнного стану.

Література

1. Тронь Р.А. Контроль спеціальної підготовленості кваліфікованих спортсменів у бойовому самбо : автореф. дис. … канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.01. Київ, 2014. 22 с.

2. Хацаюк О.В., Кіндзер Б.М., Пришва О.Б., Івченко А.О., Кулібаба С.О., Кусовська О.С. Програма удосконалення техніко-тактичної підготовленості одноборців-ветеранів (на прикладі борців самбо). Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2021. – Вип. 6 (137). С. 121-127.

3. Рибалко П.Ф., Хоменко О.С., Жуков В.Л., Чередніченко С.В., Леоненко А.В. Формування професійних компетентностей в одноборців високої кваліфікації в умовах значного психофізичного навантаження. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя, 2021. – № 74 (Т.1). С. 133-138.

4. Солодка О.В., Осіпов В.М., Томіч Л.М., Гнатюк В.В., Кусовська О.С., Кулаков Д.В. Результати дослідно-експериментальної перевірки програми фізичної терапії самбістів-ветеранів після лікування гіпертензивного кризу. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2022. – Вип. 1 (145). С. 99-105.

5. Пістун А.І. Спортивна боротьба : навч. посібн. Львів : «Тріада плюс», 2008. 864 с.

6. Хацаюк О.В., Каратаєва Д.О. Удосконалення техніки рукопашного бою правоохоронців МВС України із використанням сучасних технічних засобів навчання : НДР (шифр «Модель – РБ»). Харків : АВВ МВС України, 2008. 135 с.

7. Кіндзер Б.М., Бабич Н.Л., Сіренко Р.Р., Рибчич І.Є., Ільницький І.М., Петренко Н.В. Методика фізичної терапії самбістів із використанням засобів кінезіологічного тейпування при травмах шиї. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2021. – Вип. 11 (143). С. 75-83.

8. Лазоренко С.А., Панчук А.П., Панчук І.В., Лазоренко С.С., Кравчук Є.В., Посипайко А.О., Данилюк М.М. Перспективи впровадження у систему багаторічної підготовки одноборців бінарних навчально-тренувальних занять. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2021. – Вип. 8 (139). С. 63-70.

9. Сазонов В.В. Корекція процесів відновлення в організмі кваліфікованих борців : дис. … канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.01. Київ, 2017. 201 с.

10. Da Silva, B.V.C.; Ide, B.N.; de Moura Simim, M.A.; Marocolo, M.; da Mota, G.R. Neuromuscular responses to simulated brazilian jiu-jitsu fights. J. Hum. Kinet 2014, 44, 249-257.

11. Кіндзер Б.М., Партико Н.В., Хуртенко О.В., Березяк К.М., Пришва О.Б., Нестеров О.С. Програма психічної саморегуляції одноборців. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2020. – Вип. 6 (137). С. 66-71.

12. Suzic Lazic, J.; Dekleva, M.; Soldatovic, I.; Leischik, R.; Suzic, S.; Radovanovic, D.; Djuric, B.; Nesic, D.; Lazic, M.; Mazic, S. Heart rate recovery in elite athletes: The impact of age and exercise capacity. Clin. Physiol. Funct. Imaging 2017, 37, 117–123.

13. Дяченко А., Райтаровська І. Аналітично-статистичний аналіз техніко-тактичної підготовленості дзюдоїсток високої кваліфікації за підсумками «Олімпійських ігор – 2020» : колект. моногр. Вінниця : Європейська наукова платформа, 2021. С. 1-12.

14. Паламарчук Ю.Г., Солодка О.В., Кусовська О.С., Мамотько П.М., Гавриш Г.Г., Кохановський Р.А. Аналіз техніко-тактичної підготовленості дзюдоїстів високої кваліфікації за підсумками «ОІ-2020». Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2021. – Вип. 9 (140). С. 80-85.

15. Хацаюк О.В., Солодка О.В., Суровов О.А., Партико Н.В., Полякова О.О., Кусовська О.С., Лозовий Є.А., Белошенко Ю.К. Аналіз техніко-тактичної підготовленості спортсменів високої кваліфікації, які спеціалізуються в бойовому розділі самбо за підсумками «ЧС-2021». Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2022. – Вип. 1 (145). С. 120-126.

16. Ковальов І.М., Ільченко С.С., Замрозевич-Шадріна С.Р., Дяченко А.А., Людовик Т.В., Антонюк А.Е. Аналіз техніко-тактичної підготовленості спортсменок високої кваліфікації, які спеціалізуються в боротьбі самбо за підсумками «ЧС-2021». Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). Київ, 2022. – Вип. 2 (146). С. 119-125.

17. Результати «Чемпіонат світу – 2021 р., Ташкент (Узбекистан). Спортивне самбо» (Міжнародна федерація самбо, 2022): [електронний ресурс]. Режим доступу: https://Sambo.sport/ru/events/chempionat-mira-po-Sambo2021/results/?tab=30030755.

References

1. Tron R. Control of special training of qualified athletes in combat sambo: abstract diss. … Cand. Sciences in Phys. education and sports: 24.00.01. Kyiv, 2014. 22 p.

2. Khatsaiuk O., Kindzer B., Prishva O., Ivchenko A., Kulibaba S., Kusovska O. Program for improving the technical and tactical training of veteran fighters (on the example of Sambo fighters). Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2021. – Issue 6 (137). p. 121-127.

3. Rybalko P., Khomenko O., Zhukov V., Cherednichenko S., Leonenko A. Formation of professional competencies in highly qualified wrestlers in conditions of significant psychophysical load. Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools. Zaporizhzhia, 2021. – Issue 6 (137). p. 133-138.

4. Solodka O., Osipov V., Tomich L., Hnatyuk V., Kusovska O., Kulakov D. Results of experimental test of the program of physical therapy of veteran sambo wrestlers after treatment of hypertensive crisis. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2022. – Issue 1 (145). p. 99-105.

5. Pistun A. Wrestling : Tutorial. Lviv: Triad Plus, 2008. 864 p.

6. Khatsaiuk O., Karatayeva D. Improving the technique of hand-to-hand combat of law enforcement officers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with the use of modern technical means of training : Research work (code "Model - RB"). Kharkiv: Academy of Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 2008. 135 p.

7. Kindzer B., Babych N., Sirenko R., Rybchych I., Ilnytsky I., Petrenko N. Methods of physical therapy of sambo wrestlers with the use of kinesiological taping for neck injuries. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2021. – Issue 11 (143). p. 75-83.

8. Lazorenko S., Panchuk A., Panchuk I., Lazorenko S. (jun.), Kravchuk E., Posypayko A., Danyliuk M. Prospects for the introduction of binary training sessions in the system of long-term training of wrestlers. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2021. – Issue 8 (139). p. 63-70.

9. Sazonov V. Correction of recovery processes in the body of skilled fighters: diss. … Cand. Sciences in Phys. education and sports: 24.00.01. Kyiv, 2017. 201 p.

10. Da Silva, B.V.C.; Ide, B.N.; de Moura Simim, M.A.; Marocolo, M.; da Mota, G.R. Neuromuscular responses to simulated brazilian jiu-jitsu fights. J. Hum. Kinet 2014, 44, 249-257.

11. Kinder B., Partiko N., Hurtenko O., Berezyak K., Prishva O., Nesterov O. Program of mental self-regulation of wrestlers. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2020. – Issue 6 (137). p. 66-71.

12. Suzic Lazic, J.; Dekleva, M.; Soldatovic, I.; Leischik, R.; Suzic, S.; Radovanovic, D.; Djuric, B.; Nesic, D.; Lazic, M.; Mazic, S. Heart rate recovery in elite athletes: The impact of age and exercise capacity. Clin. Physiol. Funct. Imaging 2017, 37, 117–123.

13. Dyachenko A., Raitarovska I. Analytical and statistical analysis of technical and tactical training of highly qualified judokas based on the results of the "Olympic Games – 2020" : collect. monogr. Vinnitsa: European Scientific Platform, 2021. p. 1-12.

14. Palamarchuk Yu., Solodka O., Kusovska O., Mamotko P., Gavrish G., Kokhanovsky R. Analysis of technical and tactical training of highly qualified judokas based on the results of the "OG – 2020". Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2021. – Issue 9 (140). p. 80-85.

15. Khatsaiuk O., Solodka O., Surovov O., Partiko N., Polyakova O., Kusovska O., Lozovy E., Beloshenko Yu. Analysis of technical and tactical training of highly qualified athletes who specialize in the combat section of Sambo on the results of "World Cup-2021". Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2022. – Issue 1 (145). p. 120-126.

16. Kovalev I., Ilchenko S., Zamrozevych-Shadrina S., Dyachenko A., Ludovik T., Antonyuk A. Analysis of technical and tactical training of highly qualified athletes who specialize in Sambo wrestling following the results of the 2021 World Cup. Scientific journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports). Kyiv, 2022. – Issue 2 (146). p. 119-125.

17. Results "World Championship – 2021, Tashkent (Uzbekistan). Sambo wrestling results " (International Sambo Federation, FIAS, 2022): [Electronic resource]. Access mode: https://Sambo.sport/ru/events/chempionat-mira-po-Sambo-2021/results/?tab=30030755.